

ПЕДАГОГИКА

УДК 371.15 (-057.87)

DOI: 10.52754/16947452_2022_4_172

**МЕДИЦИНАЛЫК КОЛЛЕДЖДЕРДЕГИ БОЛОЧОК
МЕДАЙЫМДАРДЫН МОРАЛДЫК МАДАНИЯТЫН ӨНҮКТҮРҮҮ
ҮЧҮН ТАРБИЯ ПРОЦЕССИНДЕГИ ПЕДАГОГИКАЛЫК ШАРТТАР**

Ысмайылов Кубатбек Закирович, улук окутуучу
kubat_oshsu@mail.ru
Ош мамлекеттик университети,
Ош, Кыргызстан

***Аннотация.** Бул макалада медициналык колледждердин окуу процессинде болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүүнүн теориялык негиздери, инсандын адеп-ахлактык маданияты жөнүндө түшүнүктүн маңызы, мазмуну жана кесипкөйлүктүн өзгөчөлүгү каралат. Медайымдардын ишмердүүлүгү жөнүндө талдоо жүргүзүлүп анын адеп-ахлактык маданият түшүнүгүнүн мазмуну такталып жана конкреттештирилген критерийлер жана көрсөткүчтөр иштелип чыгып, болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятынын деңгээли мүнөздөлөт. Макаладагы илимий эмгектер адамдын адеп-ахлактык маданиятынын өнүгүү деңгээли, тажрыйбаларды өздөштүрүү даражасы, баалуулуктарды органикалык жана ырааттуу ишке ашыруу жөндөмдүүлүгүн чагылдырат, жүрүм-турумдагы жана инсандар аралык мамилелердеги нормаларды, принциптерди жана өзүн-өзү дайыма өркүндөтүүгө даяр болуу деңгээли каралат.*

***Ачык сөздөр:** гумандуулук, интеграция, руханий жана адеп-ахлактык баалуулуктардын эффективдүүлүгү, инсандын социалдык өнүгүүсү, өзүн-өзү өнүктүрүү, конкреттүү моралдык үлгү, медициналык этика, ишеним жана колдоо.*

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ
ПО РАЗВИТИЮ ПРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ
МЕДИЦИНСКИХ СЕСТЁР В МЕДИЦИНСКИХ КОЛЛЕДЖАХ**

Ысмайылов Кубатбек Закирович,
старший преподаватель
kubat_oshsu@mail.ru
Ошский государственный университет
Ош, Кыргызстан

***Аннотация.** В данной статье рассматриваются особенности развития теоретических основ нравственности, культуры, профессионализма будущих медицинских сестёр в процессе обучения. Будет дана оценка нравственности и культуре медсестёр после проведения анализа деятельности и культуры, будет уточнено их содержание, разработаны критерии и показатели деятельности будущих медсестёр. В данной работе будет рассмотрен уровень человеческой нравственности, культуры, применение опыта, способность ограничено и поэтапно использовать ценности, поведение, нормы межлических отношений, принципы и саморазвитие.*

Ключевые слова: гуманизация, интеграция, эффективность духовных и нравственных ценностей, социальное развитие, саморазвитие личности, конкретный моральный образец, медицинская этика, доверие и поддержка.

PEDAGOGICAL CONDITIONS IN THE EDUCATIONAL PROCESS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MORAL CULTURE OF FUTURE NURSES IN MEDICAL COLLEGES

*Ysmaiyllov Kubatbek Zakirovich, senior lecturer,
kubat_oshsu@mail.ru
Osh State University,
Osh, Kyrgyzstan*

***Abstract.** This article discusses about theoretical foundations the development of moral culture of future nurses in educational process in the medical colleges, the essence, content and features the concept of moral culture of the individual. The analysis of the doctor's activity is carried out, the content of the concept of his moral culture is clarified and specific criteria and indicators are developed, and the level of moral culture of future nurses is characterized. This work will consider the level of human morality, culture, application of experience, the ability to use limited and stage-by-stage values, behavior, norms of interhuman relations, principles and self-development.*

***Key words:** humanization, integration, the effectiveness of spiritual and moral values, social development and self-development of the individual, a specific moral example, medical ethics, trust and support.*

Киришүү. Коомдогу жана жашоодогу өзгөрүү талаптары адамдарда болуп жаткан бардык иш - аракеттерди жана моралдык маданиятын көйгөйлөрүн өнүктүрүүгө болгон кызыгуусун жогорулаты. Азыркы коомдо моралдык мүнөздөгү эски баалуулуктар идеологиялык сынга дуушар болуп жатат, ал эми жаңылары жетиштүү деңгээлде коом таанууга ээ боло элек оор кырдаалда турат. Жаңы өзгөрүүлөр дарыгерлердин кесиптик ишмердүүлүгүн, руханий жана адеп-ахлактык мүнөздөрүн олуттуу өзгөрүүсүн талап кылары анык. Буга байланыштуу болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын, алардын жеке жана кесиптик моралдык маданиятын өнүктүрүү бүгүнкү күндө болуп көрбөгөндөй актуалдуу маселелердин бири. Бул изилдөөлөрдүн теориялык жана практикалык мааниси талашсыз экендигине карабастан, бүгүнкү күндө медициналык окуу жайлардын окуу процесстеринде болочок медайымдардын адеп - ахлактык маданиятын өнүктүрүү боюнча маселе иш жүзүндө иштелип чыга электигин белгилей кетүү керек. Бул маселени чечүү үчүн бул багыттагы адистерди өз кесибине максаттуу даярдоону уюштуруу, медайымдардын адеп-ахлактык маданиятынын критерийлерин жана көрсөткүчтөрүн, ошондой эле, бул

процесстин натыйжалуулугун камсыз кылуучу педагогикалык шарттарды иштеп чыгууну талап кылат.

Изилдөөнүн материалдары жана методдору. Болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүүнүн теориялык жана методологиялык негиздерин изилдөө жана аны иштеп чыгуу зарылдыгы бир катар карама-каршылыктар менен аныкталган:

- азыркы коомдун өсүп жаткан талаптары менен медициналык окуу жайлардын бүтүрүүчүлөрүнүн бул талаптарга жооп бербеген деңгээлдеги медайымдардын моралдык образы, адеп-ахлактык маданиятынын ортосундагы карама-каршылык;

- болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүү боюнча ишти жакшыртуу милдеттери менен медициналык окуу жайдын алдында турган жана аны чечүүнүн теориялык жана методологиялык негиздеринин ортосундагы карама-каршылык.

Медициналык окуу жайдын окуу процессинде болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүү төмөнкүдөй учурларда натыйжалуу болот деген гипотезага негизделген:

- медайымдын мүнөзү жана жүрүм-турум маданиятынын маңызы ачылат;

- критерийлер, көрсөткүчтөр иштелип чыгат жана анын өнүгүү деңгээлдери мүнөздөлөт;

төмөндөгүдөй педагогикалык шарттар аткарылат:

- болочок медайымдардын жана алардын кесиптик ишмердигинде адеп-ахлактык тарбиялоонун милдеттерин жана мазмунун конкреттештирүү;

- болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүүнүн моделин иштеп чыгуу жана аны окуу процессине киргизүү;

- медициналык окуу жайлардын аудиториядан тышкаркы иштерин руханий жана адеп -ахлактык мазмун аркылуу болочок медайымдарга билим берүү потенциалын күчөтүү;

- болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүү боюнча иш алып баруу үчүн студенттик топтордун жетекчилерин даярдоо;

- педагогикалык диагностика жүргүзүү жана анын негизинде болочок медайымдардын адеп-ахлак маданиятынын өнүгүү деңгээлин оңдоо.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы төмөнкүлөрдө турат: -бейтаптарга жана алардын туугандарына, кесиптештерине, кесиптик ишмердүүлүгүнө, муктаждыктарга жана кесиптик даярдыктарга гумандуу жана жоопкерчиликтүү мамиле жасаган болочок медайымдын адеп-ахлак маданияты, анын моралдык өнүгүү деңгээлинин маңызы ачылат.

Адеп-ахлак нормаларын жана медициналык этиканы, медайымдын кесиптик ишмердигиндеги жүрүм-турумун жана инсандар аралык мамилеге багыт берүүчү моралдык баалуулуктарды жана өзүн-өзү өркүндөтүү үчүн дарыгердин кесиптик маданияты жөнүндө илимий түшүнүгүн жана билимин кеңейтет; -болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятынын деңгээлинин критерийлери жана көрсөткүчтөрү болуп төмөнкүлөр саналат: мотивациялык-баалуулук (моралдык турмуштун жана кесиптик баалуулуктардын системасынын болушу, моралдык жана кесиптик өзүн-өзү өркүндөтүүгө мотивация; эмпатиялык мамилени өнүктүрүү); когнитивдүү баалуулук (морал жана медициналык этиканын негиздерин билүү); жеке баалуулук (гумандуулук, кайрымдуулук, жоопкерчилик); активдүүлүк (адеп - ахлак нормаларына жана медициналык этикага ылайык мамилелерди жана ишмердүүлүктү куруу жөндөмү);

Ар кандай тармактагы адистердин кесиптик ишмердүүлүгүндө моралдык маданият конкреттүү көрүнүштөргө ээ. Медайымдын кесиптик ишмердүүлүгүнүн өзгөчөлүгү медицинанын уникалдуу моралдык мейкиндиги менен аныкталат. Дарылоонун моралдык негиздери жалпы адамзаттык моралдык баалуулуктар, принциптер жана нормалар болуп саналат.

Болочок медайымдардын кесиптик жүрүм - туруму жана алардын ишмердүүлүгү төмөндөгүдөй моралдык принциптер менен аныкталат: медициналык кийлигишүүлөрдү чектеген “зыйан келтирбөө” принциби; “жакшылык кыл” принциби, калктын бардык катмарлары жана топтору медициналык кызматтарды алууда бирдей жеткиликтүү, ошондой эле, саламаттыкты сактоо ресурстарын бирдей бөлүштүрүүнү кепилдеген “адилеттүүлүк” принциби.

Медициналык кесиптин жогоруда аталган моралдык принциптерин сактоо, анын гумандуу маңызына – азапты жеңилдетүү жана оорулуу адамга жардам берүү жана аны ийгиликтүү айыктыруу шарты коомдо ар дайым болуп келген жана болуп келе берет.

Жогоруда айтылгандардын бардыгын биз болочок медайымдын адеп-ахлактык маданияты жана анын өнүгүү деңгээли катары карайбыз, ал оорулууларга жана алардын жакындарына, кесиптештерине гумандуу жана жоопкерчиликтүү мамиледе болуп келет. Медайым кесиптик ишмердүүлүккө, керектөөлөргө, моралдык жана кесиптик өзүн-өзү өркүндөтүүгө ар дайым даяр болушу керек.

Реалдуу шарттардын негизинде болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятынын төмөндөгүдөй критерийлери болуусу зарыл:

1. Мотивациялык баалуулук критерийи: адеп-ахлактык жана кесиптик баалуулуктардын тутумунун болушу, моралдык жана кесиптик өзүн-өзү өркүндөтүү үчүн мотивация, эмпатиялык мамилени жашоосунда өнүктүрүү.

2. Когнитивдик критерий: моралдык жана медициналык этиканын негиздери боюнча билимдин болушу, болочок медайым ээ болгон моралдык идеялардын жана түшүнүктөрдүн толукталышы.

3. Жеке критерий: натыйжалуу кесиптик ишмердүүлүк үчүн зарыл болгон моралдык сапаттарды калыптандыруу (гумандуулук, ырайымдуулук, жоопкерчилик ж. б.).

4. Активдүүлүк критерийи: болочок медайымдар бейтаптар менен болгон мамилелерди, ишмердүүлүктү моралдык жана медициналык этиканын нормаларына ылайык куруусу керек, кабыл алынган моралдык талаптарды, жүрүм - турумдун ченемдерин жана эрежелерин эске алуу менен көйгөйлөрдү чечүүдө моралдык чечимдерди кабыл алуу жөндөмү.

Андан сырткары болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүүнүн башка деңгээли бар экендигин эске алып, биз бул төмөн, орто жана жогорку деңгээлдерди аныктадык.

Төмөн деңгээлге: бейтаптарга карата баалуулук багыттары иштелип чыккан эмес, болочок медайымда моралдык мотивация жок, бейтап менен баарлашууда коркуу (эмпатия) деңгээли төмөн; болочок медайымдын адеп-ахлактык түшүнүктөр жөнүндө ойлору туура бирок жетиштүү так жана толук эмес, ошондой эле, медициналык этиканын негиздерин начар билет, негизги профессионалдык жана моралдык сапаттары өтө начар өнүккөн, адептүүлүктүн жана медициналык этиканын нормаларына ылайык мамилелерди жана иш-аракеттерди жасоодо өзүн өз алдынча өркүндөтүүгө демилгеси жок. Орто деңгээлде: болочок медайымдын моралдык баалуулуктарды толук түшүнүү процесси калыптанат, адеп-ахлактык нормалардын жана принциптердин болушу байкалат жана кесиптик иш-аракеттердин мотивациясынын туруксуздугу, кесиптик иш үчүн жетиштүү адеп-ахлак жана медициналык этиканын негиздерин билүүгө аракет жасай баштайт. Жогорку деңгээлде: моралдык баалуулуктарга карата туруктуу позициясы бар, моралдык мотивация өнүккөн, медициналык этиканын негиздерин жана моралдык мүнөздү терең жана толук билүү калыптанган; негизги профессионалдык жана моралдык сапаттары калыптанат жана дайыма көрүнүп турат.

Жыйынтыктар жана талкуулар. Көйгөйдүн учурдагы абалын талдоо болочок медайымдын адептик маданиятынын өнүгүшү, анын моралдык потенциалынын калыптанышы кесиптик даярдоонун абдан баалуу

компоненти экенин жана ошол эле учурда ага жетүү оңой эмес экендигин көрсөттү. Медициналык окуу жайлардагы болочок медайымдарга адеп - ахлактык тарбия берүү боюнча ишти татаал деп бааласа болот, бул билим берүүдө жаңы көрсөтмөлөрдү издөө менен, ошондой эле коомдун өзү ар тараптуу моралдык кризисти башынан кечирип жаткандыгы менен байланыштуу. Келечектеги медайымдарды кесиптик- этикалык жактан жана адеп- ахлактык жактан тарбиялоо азыркы кырдаалдын ыраатсыздыгынан улам барган сайын татаалдашууда. Бир жагынан, ал идеологиялык таасирдин начарлашынын, коомдук калыптануунун өзгөрүшүнөн, адамдардын өз алдынча болуу демилгесинин негизинде пайда болуп жатат. Экинчи жагынан, студенттерди тарбиялоодо медициналык мекемелердеги кризистик абалды түзгөн өтө оор жана жагымсыз шарттар болуп жатат. Студенттер жалпысынан өздөрүнүн көз караштарынын кеңдигин көрсөтүшөт, бирок өзүн-өзү ырастоонун жана өзүн-өзү өркүндөтүүнүн ылайыктуу формаларын таба алышпай жатышат. Мунун баары келечектеги дарыгерлердин моралдык-этикалык маданиятынын төмөндөшүнө, чынчылдык, милдетти сезүү, жоопкерчилик, адамдарды урматтоо, сабырдуулук, альтруизм, кайрымдуулук жана башка сапаттардын жетишсиздигине алып келет.

Биздин оюбузча, келечектеги дарыгерлерди адеп-ахлактык жактан тарбиялоодогу олуттуу көйгөйлөрдүн бири, азыркы коом жайгашкан заманбап социалдык-экономикалык, руханий жана билим берүү шарттарына жооп берген студенттерге адеп-ахлактык тарбия берүүнүн жаңы технологиялардын жетишсиз деңгээлде иштелип чыгышы болуп саналат.

Бул максатка жетүү үчүн төмөнкүдөй милдеттер аныкталган: студенттерди адеп-ахлактык билимдер, идеялар, түшүнүктөр, ишенимдер системасы менен куралдандыруу, жашоого жана кесиптик баалуулуктарга карата оң көз карашты, эмпатияны, адеп-ахлактык сапаттарды өнүктүрүү, адеп-ахлактык жүрүм-турумдун көндүмдөрүн, моралдык жүрүм-турум көндүмдөрүн жана адаттарын калыптандыруу.

Биз болочок медайымдардын адептүүлүк маданиятын өнүктүрүү боюнча студенттик топтордун жетекчилеринин ишинин негизги багыттарына кайрылдык: окуу процессинде айрым студенттердин жана студенттик топтордун адептик маданиятын өнүктүрүү боюнча комплекстүү педагогикалык иштерди жүргүзүү; келечектеги дарыгерлердин адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүү моделин ишке ашыруу жана өркүндөтүү; студенттердин кесиптик маанилүү моралдык сапаттарын ишке ашыруу үчүн шарттарды түзүү; адеп-ахлактык маданиятынын өнүгүүсү төмөн, адеп-ахлактык өзүн-өзү өнүктүрүүдө кыйынчылыктарга дуушар болгон

студенттерге ар тараптуу педагогикалык жардам көрсөтүү.

Биздин изилдөөлөр келечектеги медайымдардын адеп-ахлактык маданиятынын өнүгүшүнө кесиптик чеберчилик гана эмес, адеп-ахлактык мүнөзү, куратор-педагогдун жалпы маданияты чоң тарбиялык таасир тийгизерин тастыктады.

Ошентип, изилдөөнүн натыйжалары ишке ашырылып жаткан педагогикалык шарттардын алкагында болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүү үчүн окуу-тарбия процессин уюштурууга сунушталган ыкманын натыйжалуулугун тастыктайт.

Изилдөөнүн натыйжалары төмөнкү тыянактарды түзүүгө мүмкүндүк берет:

1. Медициналык окуу жайдагы студенттердин адептик маданиятынын өнүгүшү келечектеги медайымдардын инсандыгын калыптандыруунун фундаменталдуу аспектилеринин бири болуп саналат. Медайымдын адеп - ахлактык маданиятынын негизи - адеп - ахлак нормаларын жана медициналык этиканы билүү, кесиптик ишмердүүлүгүндө, жүрүм - турумунда жана инсандар менен баарлашууда жетектөөчү моралдык баалуулуктар системасын билүү.

2. Болочок медайымдын адеп-ахлактык маданиятынын өнүгүү деңгээлин (төмөнкү, орто, жогорку) аныктоо төмөнкүдөй критерийлер боюнча жүргүзүлүшү мүмкүн: мотивациялык-баалуулук, анын көрсөткүчтөрү адеп-ахлактык жашоо тутумунун болушу жана кесиптик баалуулуктар, моралдык жана кесиптик өзүн-өзү өркүндөтүү үчүн мотивация; эмпатикалык мамилени өнүктүрүү; когнитивдүү, анын көрсөткүчү моралдын жана медициналык этиканын негиздерин билүүнүн болушу; жеке, натыйжалуу кесиптик иш үчүн зарыл болгон моралдык сапаттардын болушу (гумандуулук, ырайымдуулук, жоопкерчилик); активдүүлүк, анын көрсөткүчү адеп-ахлак нормаларына жана медициналык этикага ылайык мамилелерди жана ишмердүүлүктү түзө билүү болуп саналат.

3. Медициналык окуу жайлардын окуу процессинде болочок медайымдардын адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүүнүн эффективдүүлүгү төмөнкү педагогикалык шарттарды ишке ашыруу менен шартталат: кесиптик ишмердүүлүк; келечектеги дарыгерлердин адеп-ахлактык маданиятын өнүктүрүүнүн моделин иштеп чыгуу жана аны окуу процессине киргизүү; университеттин маданий чөйрөсүн руханий жана адеп -ахлактык мазмунга толтуруу аркылуу аудиториядан тышкаркы иштердин билим берүү потенциалын күчөтүү; студенттик топтордун кураторлорун болочок медайымдардын адептик маданиятын өнүктүрүү боюнча иштөөгө үйрөтүү;

педагогикалык диагностиканы ишке ашыруу жана анын негизинде болочок медайымдардын адептик маданиятынын өнүгүү деңгээлин оңдоо.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөр жана алынган жыйынтыктар алдыга коюлган гипотезаны тастыктап, изилдөө максаты ишке ашты деген тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет.

Бул эмгек болочок медайымдардын адеп-ахлак маданиятын өнүктүрүү проблемасы боюнча илимий издөөлөрдүн диапозону менен эле чектелбейт. Туруктуу профессионалдык жана моралдык позициясы жана жогорку моралдык потенциалы бар медициналык адис катары келечектеги дарыгерлердин кесиптик ишинин жаңы социалдык-маданий шарттарына моралдык жактан ыңгайлашуусуна байланыштуу маселелерди кененирээк кароо талап кылынат. Ушул жана башка көйгөйлөр илимий изилдөөлөрдүн жана мындан аркы изилдөөлөрдүн перспективаларын көрсөтөт.

Корутунду. Бул изилдөөнүн жыйынтыктары медициналык колледждердеги болочок медайымдардын кесипкөй инсан болуп калыптанышына салым кошот. Медициналык колледждин студенттери адеп-ахлактык баалуулуктарга ишенүү жана урматтоо үчүн биринчи кезекте маданий баалуулуктарды таанышы керек. Мындан тышкары, студент так ишенимдерди кармайт, адеп-ахлактык эрежелерди сактайт. Ал кесиптештери менен кызматташууга негизделген берешен жүрүм-турумга берилиши керек. Демек, медициналык билим берүү программасы көбүнчө командалык иштөөгө жана кызматташууга багытталышы керек. Этикалык компетенттүүлүктүн, адеп-ахлактын калыптанышы болочок медайымдардын кесиптик жана этикалык стандарттарга ылайык аң-сезимдүү этикалык жүрүм-турумун, ошондой эле өмүр бою кесиптик жана этикалык өзүн-өзү өркүндөтүү зарылдыгын камсыздайт.

Адабияттар

1. Батыралиев А. Азыркы мезгилдеги тарбия концепциясындагы актуалдуу маселелер./ ОшМУнун Жарчысы, Ош 2021ж.
2. Кыргыз Республикасында жалпы орто билимдин мамлекеттик билим берүү стандарты. Бишкек, 2014.
3. Куракин А.Т. Об актуальных проблемах теории и практики воспитания: материалы к совещанию 28.06.1968 / А.Т.Куракин, Л.И. Новикова. М.: Редакция журнала «Советская педагогика», 1968. — 30 с. (интернет)
4. Кошкина И. В. Управление образовательными системами : учеб.-метод. пособие / Международный журнал экспериментального образования -2009. (приложение) – С.24.0 (Научный журнал), (интернет)
5. Игнатьева Т. С. Диагностика уровня нравственной культуры у студентов I курса медицинского факультета / Т. С. Игнатьева // Вестник Чувашского государственного

- педагогического университета им. И. Я. Яковлева. — 2011. -№ 3 (71). Ч. 2. - С. 95-99 (0,3 пл.).
6. Игнатъева Т. С. Педагогические условия развития нравственной культуры у студентов медицинских вузов / Т. С. Игнатъева // Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И. Я. Яковлева. - 2011. -№ 4 (72). Ч. 2. - С. 51-56 (0,38 пл.).
7. Игнатъева Т. С. О проблеме развития нравственной культуры у студентов медицинских вузов / Т. С. Игнатъева // Сибирский педагогический журнал. — 2012. —№5, —С. 106-109(0,25 пл.).
- 8.Игнатъева Т. С. Развитие нравственных качеств у будущих врачей как одна из важнейших стратегий нравственного воспитания в медицинских вузах / Т. С. Игнатъева // Научно-информационный вестник докторантов, аспирантов, студентов. - Чебоксары : Чувашского государственного педагогического университет, 2012. - № 1 (18). - С. 70-73 (0,25 пл.).